

PEDAGOGIJA

PEDAGOGY

Z. KRNJAIĆ: *Počeci razvoja ekspertskog mišljenja u vanškolskom (obrazovnom) kontekstu*; Z. KOVAČEVIĆ, V. BANDUR, S. BLAGDANIĆ: *Istraživačke tehnike – sadržaj u udžbenicima Sveta oko nas*; S. VIDOSAVLJEVIĆ, M. VIDOSAVLJEVIĆ: *Sto godina od osnivanja Prizrenske gimnazije*; M. ĐURIČIĆ: *Uloga roditelja i školskog sistema u održanju manjinskog jezika sa posebnim osvrtom na područje Vojvodine*.

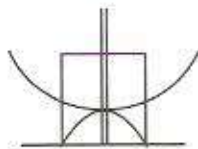
4

2013

GOD. LXVIII

Str. 509 - 680

BEOGRAD, 2013.

B E O G R A D

RASPRAVE I ČLANCI

- Aleksandar Tadić
Dr Miroslava Ristić 515 *Efekti medijskog oglašavanja na ponašanje dece*
- Dr Radovan Antonijević 525 *Značaj vanškolskih aktivnosti u procesu vaspitanja i obrazovanja*
- Mr Zorica Šaljić 536 *Različiti pristupi u tumačenju antisocijalnih ponašanja dece i mladih*
- MA Milica Đuričić 545 *Uloga roditelja i školskog sistema u održanju manjinskog jezika sa posebnim osvrtom na područje Vojvodine*
- Dr Vesna Minić 554 *Struktura i organizacija rada predškolskih ustanova na severu Kosova*
- Mr Rajka Đević
Dr Milja Vujačić 563 *Efekti inkluzivne obrazovne prakse na socijalnu interakciju dece sa smetnjama u razvoju i vršnjaka*

ISTRAŽIVANJA

- Zora Krnjaić 574 *Počeci razvoja ekspertskog mišljenja u vanškolskom (obrazovnom) kontekstu*
- Dr Dragan Cvetković
Filip Lončar
Dr Ivan Tasić 583 *Dizajner medija u obrazovanju kao stručni saradnik u gimnaziji*
- Dr Miroljub Ivanović
Dr Uglješa Ivanović 591 *Koordinacija pokreta kao faktor predikcije kognitivne spremnosti dece za polazak u školu*

METODIČKA PITANJA

- Mr Biljana Tomašević
Dr Dragica Trivić 605 *Stavovi nastavnika o nastavnim programima hemije*
- Igor Matijašević
Danica Stojiljković
Zorana Đorđević
Ivana Eraković
Jasminka N. Korolija 619 *Stanje i pravci razvoja materijalno-tehničkih aspekata sredine za učenje/nastavu hemije u beogradskim osnovnim školama*

- Dr Zorica Kovačević
 Dr Veljko Bandur
 Dr Sanja Blagdanić 630 *Istraživačke tehnike – sadržaj u udžbenicima Sveta oko nas*
- Dr Aleksandar Milojević
 Mr Dejan Radivojević 640 *Karakteristike stavova nastavnika prema realizaciji geografskih sadržaja*
- Dr Zvezdan Arsić 649 *Problemi i teškoće u procesu sticanja i primene znanja u nastavi i mogućnosti njihovog prevazilaženja*

ISTORIJA PEDAGOGIJE

- Dr Slađana Vidosavljević
 MA Milena Vidosavljević 658 *Sto godina od osnivanja Prizrenske gimnazije*

PRIKAZ

- Dr Nedeljko Trnavac 669 *Komparativni pristup školskim sistemima*

IN MEMORIAM

- Dr Radenko Krulj 671 *Prof. dr Svetozar G. Čanović (1924-2013)*

- 677 PREGLED SADRŽAJA ZA 2013. GODINU

contents

PEDAGOGY
 PERIODICAL OF PEDAGOGUES' FORUM

4 | 2013

UDK-37 ISSN 0031-3807

VOL LXVIII PG. 509 – 680

DISCUSSIONS AND ARTICLES

- Aleksandar Tadić
 Miroslava Ristić, PhD 515 *Effects of media announcement on children's behaviour*
- Radovan Antonijević, PhD 525 *Significance of after-school activities in the process of pedagogical work and education*
- Zorica Šaljić, MA 536 *Different approaches in interpreting anti-social behaviour of children and the young*

Dr Slađana VIDOSAVLJEVIĆ
Učiteljski fakultet u Prizrenu – Leposavić
MA Milena VIDOSAVLJEVIĆ

Pregledni naučni rad
PEDAGOGIJA
LXVII, 4, 2013.
UDK:
373.54(497.115)"1913/2013"

STO GODINA OD OSNIVANJA PRIZRENSKE GIMNAZIJE

Rezime: *Obrazovanje, bez obzira na to kako je ustrojeno u raznim kulturama, uvek ostavlja neizbrisiv trag u kasnijem životu svakoga od nas. Kako će se neko društvo odnositi prema naučnim, umetničkim i kulturnim dostignućima i vrednostima, zasigurno zavisi od saznanja, uverenja i pogleda na svet koji se stiče kontinuiranim obrazovnim procesima. S obzirom na to da je carski grad Prizren tokom vekova bio rasadnik nacionalno-kulturno-prosvetne delatnosti, osnivanje Gimnazije kao pedagoškog učilišta davne 1913. godine bio je samo još jedan dokaz tome. Iako je na samom početku glavni cilj formiranja Prizrenske gimnazije, pre svega, bio više vaspitno-nacionalni nego obrazovni, njena uloga i značaj subili plodonosni u svakom pogledu. Kakav je bio njen razvojni put, u čemu se ogleda doprinos njenog dugogodišnjeg rada i u kakvim uslovima Gimnazija danas bitiše, tema je ovoga rada kojom se ujedno nastoji da se i obeleži godišnjica ove, za sve nas i te kako značajne institucije.*

Ključne reči: *Prizrenska gimnazija, godišnjica, obrazovanje, nastavnici.*

Ovo razdoblje od sto godina postojanja čini Prizrensku gimnaziju institucijom od neprocenjive vrednosti, te stoga svako istraživanje i procenjivanje njenog rada predstavlja važan izvor izučavanja sa stanovišta razvojnih tendencija kako samog društva, tako i obrazovanja u celini. Unapređenje opšteg obrazovanja širih slojeva stanovništva, kao i doprinos podizanju opšteg nivoa kulture u vreme kada su društveni uslovi tadašnje Srbije bili usmereni, pre svega, na oslobođenje od višegodišnjeg ropstva, zasigurno je bio veliki izazov za novoformiranu Gimnaziju. Da se radilo o značajnoj instituciji govore nam podaci koji ukazuju na to da se u više navrata nastojalo da do njenog formiranja dođe i znatno ranije, ali je to očigledno išlo na štetu Turaka, koji su, svesni značaja koja bi ona imala na tim prostorima, nastojali da se svaka akcija na osnivanju ma koje škole pošto-poto omete. Uprkos svemu, Prizrenci nisu gubili nadu i svoj put ka napretku uz žrtvovanje bogatih za siromašne, učenih za neuke, stigli do svog cilja,

šaljući time i poruku da za dobrobit celokupnog društva treba u pravim stvarima uvek istrajati.

Na svom stvaralačkom putu prosvetni rad Gimnazije nailazio je na mnoge prepreke, doživljavao padove i uspone, došavši tako u duboku starost u kojoj za potomke onih koji su se borili za njeno rođenje za sada nema mesta.

Osnivanje Srpske realne gimnazije

Posle skoro pet vekova Prizren je oslobođen od Otomanske imperije i srpska vojska je u ovaj grad ušla bez otpora 18. 10. 1912. godine. Nakon petvekovne vladavine Turaka, Prizren je ušao u sastav Kraljevine Srbije. U prvim godinama slobode od 1912. do 1915, iako je to kratak period, pokrenuto je mnogo toga na planu društvenog, privrednog i kulturnog razvoja grada. Zato su ga se starije generacije svih veroispovesti iz tog doba u ratnim i poratnim godinama rado sećale kao period sa najvećom slobodom.¹

Kulturno-prosvetni život srpskog naroda nalazio se u stalnom usponu, naročito krajem XIX i početkom XX veka, tako da su sa oslobođenjem Prizrena i mnoge postojeće kulturne i obrazovne ustanove nastavile svoj rad znatno uspešnije. U Prizrenu su bila aktivna društva »Sv. Sava« i »Sveta nedelja«, pevačka družina »Car Uroš«, narodne knjižnice i čitaonice. U njemu su radili i Srpsko trgovačko udruženje, Srpska ženska dobrotvorna zadruha, Srpsko omladinsko društvo koje je u svom sastavu imalo sokole, pevače i svirače. Od obrazovnih ustanova u Prizrenu radile su takođe i Bogoslovija, Trgovačka škola i osnovna škola sa osam učitelja (petučiteljica i tri učitelja).²

Kulturna istorija srpskog naroda pod Turskom, sve do oslobođenja Prizrena 1912. godine, zabeležila je nemali broj srpskih rodoljuba u Staroj Srbiji, ali su mnogi od njih morali da prebegnu u Srbiju. Jedan od onih koji je ostao čak i kad je bio proganjan iz Turske zbog saradnje sa Beogradom, a koji se vratio u Prizren i delio sudbinu sa svojim narodom, bio je Petar Kostić, čovek kome turske vlasti nikada nisu ukinule kaznu progonstva. Petar Kostić je sa svojim saradnicima uspeo da sačuva srpski narod u Staroj Srbiji od mnogih zala i da ga pripremi za uspešan život u matičnoj državi Srbiji, omogućivši mu da se školuje i kulturno razvija.³

Pored Bogoslovije i Trgovačke škole koje su radile pod turskom vlašću, u oslobođenom Prizrenu 14. 01. 1913. godine osnovana je Gimnazija u čiji se prvi razred upisalo sedamdeset i tri učenika sa dva odeljenja. Školske 1914/15. otvoren je i drugi razred sa jednim odeljenjem od 45 učenika, a školske 1915/16. otpočeo je rad i trećeg razreda, da bi već oktobra 1915. bio prekinut zbog bugarske okupacije.⁴

Prvi direktor, u periodu od osnivanja Gimnazije pa sve do prekida rada škole zbog rata, bio je Mihajlo Lukić, profesor Više ženske škole iz Kragujevca. Ostalo nastavno osoblje u periodu od 1913. do 1915. godine bilo je ovakvo: profesori – Aleksandar Prljincević i Damjan Isailović; učitelji veština – Krsta Tačević i Nikola Mihailović;

¹ Vidosavljević, M. (2012). Prizren – Prve godine slobode (1912–1915), *Peščanik*, br. 10, str. 97.

² Tomić, J. (1999). *Rat na Kosovu i Staroj Srbiji 1912. godine, fototipsko izdanje*, Novi Sad, str. 153.

³ Bovan, B. (1997). *Petar Kostić*, Priština, str. 7.

⁴ Stanković V. (2001). *Srpske škole u Prizrenu (1810–1950)*. Priština: Institut za srpsku kulturu; Prizren–Leopoldov: Učiteljski fakultet, str. 136.

privremeni predmetni učitelji – Jovan Šantrić, Radivoje Mirković, Radivoje Lazarević i Milan Popović; honorarni nastavnici – Slavka Kimpanović, Nikola Stefanović, Sava Popović, sveštenik i dr Isidor Georgenberger, školski lekar.⁵

Gimnazija je počela sa radom u jednoj staroj zgradi koja je imala prizemlje i sprat. U prizemlju je bila jedna velika prostorija, a na spratu je bilo šest prostorija uključujući i kancelarije. Pored ovog prostora, Gimnazija je koristila i prostorije u kući Milana Jovanovića-Cica.⁶

Prvi period rada Prizrenske gimnazije obeležen je velikim nastojanjima građana i nastavničkog osoblja da se tek osnovana škola održi, što bolje snabde potrebnim sredstvima i pruži đacima što bolje uslove za učenje. Osim pomoći Prizrenske opštine, velika pomoć je dobijena od Ministarstva prosvete, koje je obezbedilo sredstva za kupovinu potrebnog nameštaja (gvozdene klupe i table), nastavna učila i knjige za biblioteku. Ministarstvo prosvete donelo je i nastavni program koji je važio za celu Srbiju.⁷

Kao saveznik Austrije i Nemačke, Bugarska je u Prvom svetskom ratu okupirala delove Srbije. Posle povlačenja srpske vojske preko Kosova i Metohije i Albanije, okupirala je i grad Prizren krajem novembra 1915. godine. Bugarska okupacija trajala je do 29. 09. 1918. godine kada je srpska vojska oslobodila Prizren.

Od oktobra 1915. godine Gimnazija u Prizrenu nije radila, bugarski okupator je uništio gimnazijsku arhivu, nastavna sredstva, biblioteku i odneo novi nameštaj.⁸ Prizrenska gimnazija nije radila i zbog toga što su bugarski nastavnici hteli da srpski narod asimiluju.⁹ U toku rata mnogi nastavnici i učenici su poginuli ili pomrli od raznih bolesti i epidemija koje su tada nemilice harale, dok su neki stradali u internaciji.¹⁰

Rad Prizrenske gimnazije između dva svetska rata

Posle oslobođenja i ujedinjenja rad u školi nije odmah počeo, jer je gimnazijska zgrada bila oštećena i prepravljena za vojne potrebe. Tek intervencijom Prosvetnog inspektorata za skopsku oblast i Prizrenske opštine, Vojni puk Kraljevine SHS se iselio iz zgrade škole. Ministarstvo prosvete je odobrilo kredit od 20.000 dinara za opravku škole, a 05. 03. 1919. godine izvršen je upis učenika. Za direktora je postavljen, odlukom Ministarstva prosvete, Mihailo Miladinović, profesor iz Požarevca. Bilo je to početkom juna 1919. godine, a već 19. juna otpočeo je rad u Gimnaziji samo sa četvrtim razredom i školska godina je završena za nepunih mesec dana 12. jula 1919. godine. Ministarstvo prosvete dalo je objašnjenje o dužini trajanja školske godine posle rata pravdajući se o neophodnosti zbog samog rata.¹¹

Školska 1919/20. godina započela je problemima: zbog nestručnog nastavnog kadra i opšti uspeh učenika je na kraju godine bio veoma slab. Zahvaljujući skraćenom školovanju, koje je omogućilo da se za godinu dana završe dva-tri razreda, broj učenika se povećavao i samim tim zahtevao i veći broj prostorija i brojniji nastavni kadar.

⁵ Bojčević, N. M. (2005). *Dvadesetpetogodišnjica Prizrenske gimnazije*. Priština, str. 146.

⁶ Stanković V. n. d. str. 138.

⁷ Čemerikić M. (2003). *Prizren i okolina 1119–2004*. Beograd, str. 266–267.

⁸ Kostić P. (1934). *Prosvetno-kulturni život pravoslavnih Srba u Prizrenu s kraja XIX veka i početkom XX veka*. Skoplje, str. 55.

⁹ Isto.

¹⁰ Čemerikić M. n. d., str. 267.

¹¹ Bojčević M. n. d., str. 140–141.

Osnovne karakteristike u ovom periodu rada Gimnazije bile su: doškoloavanje učenika na tečajevima, školovanje učenika različitog uzrasta u jednom razredu, izvođene nastave bez propisanog nastavnog programa, učenje bez udžbenika, nedovoljan broj profesora, mnogo učenika ratne siročadi i mnogo sirotinjske dece.

Kada su se prilike u školi i u zemlji malo sredile, Ministarstvo prosvete posvetilo je veću pažnju uređenju srednjoškolske nastave. Stalni raspisi i prepiska Prizrenske gimnazije i Ministarstva prosvete pokazuju koliko su nedostajala nastavna sredstva za očigledniju i uprošćeniju nastavu. Jedan od prvih ispunjenih zahteva Gimnazije je slanje najpotrebnijih geografskih karata od strane Ministarstva prosvete i obećanje da će ubrzo poslati i potrebna učila.¹²

Broj učenika se u školskoj 1920/21. godini skoro udvostručio, upisano je 400 učenika¹³. Pored nastavnog kadra, i zgrada je bila premala da primi taj broj učenika stoga je Uprava Gimnazije uzela pod kiriju još jednu privatnu zgradu. Na osnovu izveštaja Prizrenske gimnazije o radu za školsku 1920/21 godinu, stajalo je da je nastava tekla relativno dobro. Predmeti koji povremeno nisu bili zastupljeni u toku školske godine bili su matematika i jestastvenica, a prekida je bilo i u nastavi istorije i srpskog jezika.

Broj nastavnika je u školskoj 1921/22. godini nešto povećan, nastavnici su držali po jedan, a neki i po više predmeta: Mihajlo J. Miladinović (direktor) – srpski, francuski i matematika (14 časova nedeljno), Rista Skakaljević – profesor istorije (7 časova), Aleksandar Prljinićević – profesor istorije (7 časova), Nikola D. Mihajlović, učitelj – crtanje, pisanje, gimnastika i francuski jezik (25 časova), Savka Kampanovićeva, ženski rad (8 časova). Honorarni nastavnici bili su: Aleksandar Kalmikov, Andra Garaljević, Maksim Petrović, Jovan Ristić, profesor srpskog jezika (4 časa), Jovan Spasić, profesor srpskog jezika (5 časova), Anta Todorović, školski nadzornik – profesor srpskog jezika i matematike (9 časova), Oton Petrić, upravnik dečjeg doma – profesor fizike, hemije i zemljopisa (11 časova), Spasoje Fišić, učitelj – profesor matematike (5 časova), Trifun Trifunović, sveštenik – profesor nauke o veri (8 časova). Školski lekar bio je Petar Leskanov.¹⁴

U toku školske 1920/21. godine u Prizrenskoj gimnaziji korišćeni su sledeći udžbenici: 1. Veronauka: za I razred – Josif Stanojević *Sveštene istorije Starog i Novog zaveta*, za II razred – *Obredoslavlje*, za III razred – *Katihizis*, za IV razred – *Istorija hrišćanske crkve*; 2. Srpski jezik: *Čitanka za I, II, III i IV razred* M. Ševića i *Gramatika za I, II i III razred* Lj. Stojanovića, a za IV razred *Sintaksa* J. Živanovića i J. Lukića; 3. Francuski jezik: za II i IV razred *Francuska čitanka sa gramatikom* M. Trifunca i P. Popovića; 4. Geografija: za I razred *Osnovi zemljopisa* T. Radivojevića, za II razred *Balkansko poluostrvo*, za III razred *Zemljopis Evrope* i za IV razred *Zemljopis Azije, Afrike, Amerike i Australije*; 5. Istorija: za III i IV razred *Istorija srpskog naroda*; S. Stanojevića; 6. Jestastvenica: *Zoologija* Lj. Miljkovića, *Botanika za I i II razred* Ž. Jurišića; 7. Fizika: udžbenik Jelenka Mihailovića; 8. Hemija: udžbenik S. Lozanića; 9. Matematika: *Aritmetika i geometrija za I, II, III i IV razred* od Mognika.¹⁵

¹² Isto, str. 143–144.

¹³ Isto, str. 141.

¹⁴ *Državni kalendar Srba, Hrvata i Slovenaca za godinu 1921. godinu*. Beograd, 1922, str. 191.

¹⁵ Arhiv Jugoslavije, Ministarstvo prosvete, fond 66, *Izveštaj o udžbenicima koji se koriste u Prizrenskoj gimnaziji*, fascikla 851, br. 406.

Ministarstvo prosvete je 04. 08. 1921. godine otvorilo u Prizrenu peti razred gimnazije, a narednih godina šesti i sedmi razred. Osmi razred Gimnazije u Prizrenu otvoren je odlukom Ministarstva prosvete 27. 09. 1924. godine i time je Prizren dobio potpunu višu gimnaziju.¹⁶

Godine 1929. ukinute su gimnazije u Đakovici, Gnjilanu i Uroševcu, dok je gimnazija u Peći svedena na nepotpunu. Potpune gimnazije sa osam razreda ostale su samo u Prizrenu i Prištini.¹⁷ Tako je gimnazija u Prizrenu dobila na značaju, jer je počela da prima učenike sa šireg područja. Broj učenika se počeo povećavati, asamim tim i potreba za većim prostorom, jer je zgrada za školu postala pretesna. Na inicijativu direktora Prizrenske gimnazije Stevana Simića, pokrenuta je aktivnost da se u Prizrenu podigne školska zgrada koja će omogućiti normalnu nastavu. Posle dodele placa od strane prizrenske opštine, na mestu nekadašnjeg igrališta fudbalskog kluba »Obilić« u delu čuvenog srednjovekovnog Skadarskog trga, početkom 1934. godine udaren je temelj za novu zgradu Prizrenske gimnazije.

Posle tri godine zgrada Gimnazije je bila gotova, a velika zasluga za izgradnju i završetak imponantne školske zgrade u Prizrenu pripala je direktoru Gimnazije Miloradu Šoškiću. Školska zgrada Gimnazije u Prizrenu dobila je 40 učionica, a na njenu gradnju utrošeno je 2.000.000 dinara.¹⁸ Preseljavanje u novu zgradu obavljeno je za vreme polugođa 1934. godine. Zgrada je bila velikih dimenzija, jednospratna, sa suterenom, podignutim parterom (prizemljem) i spratom. Učionice su bile prostrane i svetle, sa prozorima okrenutim prema ulici. Oko zgrade je bilo mnogo prostora, delom obraslog travom, a bilo je i sadnica drveća, lipa, javora i jasena.

Sva raspoloživa nastavna sredstva, koja je škola dobila pre podizanja nove zgrade od Ministarstva prosvete, preneti su u novu školsku zgradu i kabinetski raspoređena. Tako je kabinet prirodnih nauka najbolje opremljen sa pedeset zooloških i trideset šest mineralno-pedoloških objekata. Prebačen je i veliki broj učila iz oblasti društvenih nauka. Velika pažnja se poklanjala i povećanju broja knjiga u školskoj biblioteci.¹⁹

Udruženja učenika Gimnazije između dva svetska rata

Uz osnovnu obavezu savladavanja nastavnog gradiva, u Gimnaziji korisnih van-nastavnih aktivnosti učenika uvek bilo u izobilju. Oni su zajedno sa svojim profesorima predano radili u đačkim družinama, literarnim udruženjima, humanitarnim i sportskim organizacijama. Priređivali su pozorišne i muzičke predstave, izložbe likovnih i ručnih radova, organizovali fondove za nagrađivanje i pomaganje učenika, izdavali svoje novine i slično.

Odmah posle osnivanja Gimnazije, osnovano je omladinsko kolo trezvene mladeži »Prizrenka« u čije su članstvo ušli učenici Gimnazije i Radničke škole. Kolo je imalo trideset šest članova i sastajalo se svake nedelje. Na sastancima su se držala predavanja, koja su imala cilj da razviju duh trezvenosti kod omladine. Kolo trezvene mladeži nastavilo je svoj rad i u periodu posle, između dva svetska rata, pod imenom »Jedinstvo«. Godine 1929. jedna grupa članova kola, koju je predvodio predsednik Marko

¹⁶ Bojčević M. n. d., str. 142.

¹⁷ Čemerikić M. n. d., str. 267.

¹⁸ Stanković V. n. d., str. 141.

¹⁹ Isto, str. 142.

Bumbaširević, učestvovala je na skupu Saveza trezvene mladeži u Sarajevu. Oni su posle održanog skupa posetili primorska mesta i Dubrovnik.²⁰

U školskoj 1937/38. godini broj članova Kola trezvene mladeži povećao se na 350 omladinaca. Upravu su činili sledeći članovi kola: Đorđević Borislav – predsednik, Ajtić Predrag – potpredsednik, Katarina Patnogić – sekretar i Čavdarbašić Gani – knjižničar.²¹ U Državnoj realnoj gimnaziji u Prizrenu učenici su imali razvijena đачka društva. U gimnaziji je od 1919. godine delovala literarna družina »Napredak«, koja je imala biblioteku i čitaonicu. Literarna družina je školske 1936/37. godine imala 142 člana, a biblioteka je sadržala 752 sveske. U sastavu Gimnazije su bila i sledeća udruženja: Društvo podmlatka Crvenog krsta, podmladak Aero-kluba, Ferijalni savez, Sokolstvo i Skautski steg. Društvo podmlatka Crvenog krsta u Gimnaziji osnovano je 1929. godine. U periodu do početka rata društvo je organizovalo veliki broj humanitarnih akcija, sakupljanje priloga za siromašne učenike, sadnju ruža, borova, jasenova, bagrema, voćaka i slično. U toku 1937. godine članovi Podmlatka Crvenog krsta bili su svi učenici gimnazije i imali su svoj časopis »Glasnik Crvenog krsta«. Društvo podmlatka Aero-kluba školske 1937/38. godine imalo je 60 članova koji su se uglavnom bavili izradom modela aeroplana, a predvodio ih je profesor Jakša Bulatović. Podružina Ferijalnog saveza bila je sastavljena od učenika viših razreda Gimnazije koji su imali putnu legitimaciju. Savez je bio preplaćen na list »Domovina«. U Gimnaziji je bilo učenika članova Sokolane koji su vežbali u sokolskom domu, koji je bio u njenom dvorištu, a kasnije je on služio gimnaziji kao fiskulturna sala. U sastavu škole radilo je i udruženje »Skautski steg« čiji su članovi pod zastavom sudelovali u povorci kroz varoš iza ostalih organizacija i škola prilikom proslave rođendana kralja, proslave Dana oslobođenja Prizrena, Dana državnog ujedinjenja i dana proslave Crvenog krsta. U Gimnaziji je bio organizovan mešoviti hor i đачki orkestar. Đачkim orkestrom rukovodili su nastavnici: Oskar Šenk, profesor hemije i Božidar Trudić, profesor matematike.²² Učenici Gimnazije imali su i zdravstvenu zaštitu u Školskoj poliklinici pri Domu zdravlja, gde su imali svog školskog lekara doktora Sergeja, koji im je predavao higijenu.²³

Napredovanje škole naglo je zaustavljeno aprila 1941. kada je Prizren okupiran, a italijanska okupaciona vojska Gimnaziju je izbacila iz školske zgrade.

Rad Prizrenske gimnazije posle Drugog svetskog rata

Posle oslobođenja Prizrena 17. 11. 1944. godine, Državna gimnazija započela je rad u novim uslovima, sa novim programskim sadržajem i nastavnim planom za đake svih narodnosti i nastavom na srpskom, albanskom i u manjoj meri na turskom jeziku. Gimnazija je dobila naziv »Jovanka Radivojević Kica« po narodnom heroju i predratnoj učenici škole.

Nakon oslobođenja nastala je promena i društvenog uređenja države, koja je samim tim odredila novu orijentaciju u vaspitanju i obrazovanju omladine i uspostavila drukčije ustrojstvo školskog institucionog sistema. Mnoga tadašnja društvena zbivanja u zemlji svakako su imala uticaj na rad i razvoj Gimnazije. U početku su se te promene ogledale u nastavnom planu i programu, gde su se društvene i egzaktne nauke, kao

²⁰ Čemerikić, M. n. d. str. 270.

²¹ Stanković, V. n. d. str. 151.

²² Isto

²³ Čemerikić, M. n. d. str. 271.

književnost, istorija, filozofija, biologija, geografija, tumačile sa stanovišta marksističkog pogleda na svet. Drugo, religija je bila odstranjena iz školskog programa i versko obrazovanje je ukinuto.

Prosvetna vlast Srbije izvršila je velike promene koje su se odnosile na rad škole: Povereništvo za prosvetu Srbije dostavilo je više raspisa školi u vezi s tim promenama. Najvažniji raspisi bili su sledeći: ukida se školarina za učenike; ukidaju se prijemni ispiti za upis u I razred srednjih škola; ukidaju se nemački i italijanski jezik, a uvodi se ruski jezik. Jedna od novina u radu Gimnazije bilo je uvođenje školskog save-ta, koji je upravljao školom, a sastavljen je bio od deset članova, predstavnika profesora, učenika i roditelja. Predsednik Saveta bio je obavezno direktor gimnazije. Savet je vodio brigu o školi i naročito je razmatrao sledeća pitanja: uspeh i disciplina u školi, opremanje kabineta, finansiranje škole, organizovanje saradnje sa đačkim roditeljima, organizovanje zdravstvenog pregleda učenika, pomoć siromašnim uenicima, ishrana siromašnih učenika i drugo. Radio je na tome da se higijena održava i spreči pojava zaraznih bolesti.

Nastava u školskoj 1944/45. godini izvodila se po skraćenom programu koji je propisalo Povereništvo za prosvetu Srbije. Prizrenskoj gimnaziji dostavljen je samo program za naučne predmete, dok su za veštine nastavnici upućeni da sami sastave program. Takav program za veštine bio bi razmatran na Nastavničkom savetu i usvojen posle predloženih izmena. Niko od nastavnika nije posle toga imao pravo da iz programa bilo šta izbaci ili da u program unosi neke lekcije po ličnom izboru.

Uz redovnu nastavu, škole su bile angažovane i u radu na tečajevima za ometane učenike. Otpočela je akcija i na polju narodnog prosvetovanja. Prosvetni radnici bili su nosioci tog posla, održavali su predavanja po skraćenom programu u trajanju od tri meseca. Ovakvom načinu polaganja i školovanja pristupilo se zbog generacija koje su prestarele.²⁴ U toku školske 1944/45. godine, nastavu po skraćenom programu pratila su 432 učenika, a izvodilo ju je 16 učitelja, nastavnika i profesora. Škola je dobila naziv Državna realna gimnazija, a kao regularna srednja škola počela je sa radom sledeće, školske 1945/46. godine.²⁵

Savezna skupština FNRJ donela je 25. juna 1958. godine *Opšti zakon o školstvu*. Pored ostalog, ovim zakonom utvrđeni su zadaci Gimnazije, a najvažniji je bio da se produbljuju znanja iz prirodnih i društvenih nauka, a posebno iz opštetehtičkog obrazovanja. Na osnovu tog *Zakona*, Prosvetni savet Jugoslavije doneo je *Osnove nastavnog plana i programa za Gimnaziju* po kojima se u nastavu uvode dva smera, društveno-jezički i prirodno-matematički. Nastava po ovim smerovima počela je da se izvodi od školske 1959/60. godine. Učenici su se posle I razreda opredeljivali za jedan od dva smera.

²⁴ Stanković, V. n. d. str. 193.

²⁵ Isto.

Nastavni plan društveno-jezičkog smera

Br.	Predmeti	Razredi			
		I	II	III	IV
1.	Srpskohrvatski jezik i književnost	4	4	4	4
2.	Istorija	3	3	3	3
3.	Sociologija sa osn.polit. ekonomije	3	3	3	3
4.	Društveno uređenje Jugoslavije	2	1	-	-
5.	Logika i psihologija	-	-	2	-
6.	Filozofija	-	-	-	3
7.	Umetnost	2	1	1	2
8.	Strani jezik	3	4	4	5
9.	Geografija	2	2	-	2
10.	Latinski jezik	2	2	-	-
11.	Biologija	2	2	2	-
12.	Hemija	-	2	2	-
13.	Fizika	2	2	2	-
14.	Matematika	4	3	2	2
15.	Tehničko obrazovanje	2	2	2	2
16.	Predvojnička obuka	-	-	2	2
17.	Fizičko vaspitanje	3	3	3	3
Ukupno		31	31	31	31

Nastavni plan prirodno-matematičkog smera

Br.	Predmeti	Razredi			
		I	II	III	IV
1.	Srpskohrvatski jezik i književnost	4	3	3	3
2.	Matematika	4	4	4	5
3.	Fizika	2	3	3	3
4.	Hemija	-	3	3	2
5.	Biologija	2	2	2	2
6.	Nacrtna geometrija	-	2	2	2
7.	Tehničko obrazovanje	2	2	2	2
8.	Geografija	2	2	-	2
9.	Istorija	3	2	2	-
10.	Sociologija sa osn.polit. ekonomije	-	-	-	2
11.	Društveno uređenje Jugoslavije	2	1	-	-
12.	Logika i psihologija	-	-	2	-
13.	Filozofija	-	-	-	2
14.	Umetnost	2	-	-	-
15.	Strani jezik	3	3	3	3
16.	Predvojnička obuka	-	-	2	2
17.	Fizičko vaspitanje	3	3	3	3
Ukupno		31	32	31	32

Ovim nastavnim planovima uvedeni su neki novi predmeti: sociologija sa osnovama političke ekonomije, logika sa psihologijom i tehničko obrazovanje na oba smera; nacrtana geometrija na prirodno-matematičkom smeru. Predviđeno je i fakultativno izučavanje drugog stranog jezika za učenike koji to žele.

Novi nastavni plan i program usvojen je na sednici Prosvetnog saveta SR Srbije održanoj 23. 04. 1969. i primenjivan je od početka 1969/70. školske godine i u svim razredima. Konceptija nastavnog programa nije se menjala, a izmene su se odnosile na

korelaciju nastavne građe. Po izmenjenom nastavnom planu uvedena je astronomija kao obavezni predmet sa jednim časom nedeljno za prirodno-matematički smer.

Osamdesetih godina velike promene doživljava sistem srednjeg obrazovanja uvođenjem usmerenog obrazovanja. Gimnazija, škola sa najdužom tradicijom i najvećim ugledom, napadana je kao »elitna i buržoaska« škola. Skupština SR Srbije donela je 1976. godine odluku na osnovu *Zaključaka X kongresa SKJ* da se pristupi reformisanju školskog sistema. Tim besmislenim činom ukinuta je Gimnazija i uvedeno je Usmereno obrazovanje sa dvema fazama: prvu fazu čine tzv. zajedničke osnove (I i II razred), a drugu fazu (III i IV razred) obrazovanje za određena zanimanja.

Gimnazija »Jovanka Radivojević Kica« u Prizrenu dobila je nov naziv – Osnovna organizacija udruženog rada »Jovanka Radivojević Kica«. Reforma je počela školske 1977/78. godine uvođenjem prve faze usmerenog obrazovanja upisom učenika u I razred. Upis učenika obavljen je po teritorijalnom principu. Prijemni ispit je ukinut i učenici iz osnovnih škola upisivani su bez obzira na njihov predhodni uspeh. Osnove druge faze usmerenog obrazovanja usvojila je Skupština SRS na sednici 20. 04. 1978. godine. Programska struktura podeljena je u tri celine: zajednički opšteobrazovni predmeti, opštestručni i užestručni predmeti sa profesionalnom praksom.

Pedagoški zavod u Prizrenu odredio je da Obrazovno-vaspitna organizacija »Jovanka Radivojević Kica« obrazuje učenike i polaznike na nivou IV stepena stručnosti sa sledećim smerovima: pravno-birotehnički, pedagoški, medicinski, biološki i hemijski. Poslednja generacija Gimnazije »Jovanka Radivojević Kica« završila je školovanje 28. juna 1980. godine. Tada je formalno i suštinski prestala da postoji Gimnazija u Prizrenu, nakon 67 godina manje-više kontinuiranog rada.

Školske 1990/1991. godine ovakav sistem srednjeg obrazovanja, koji se pokazao po mnogim merilima negativnim, što je i te kako uticalo na kvalitet obrazovanja, ukinut je i delimično vraćen predhodni sa gimnazijama i srednjim stručnim školama. Od juna 1990. godine, neprikladan naziv institucije koji je važio u periodu usmerenog obrazovanja, vraća se u nekadašnji – Gimnazija »Jovanka Radivojević Kica« u Prizrenu.

Promenjeni obrazovni sistem izazvao je potrebu da se čitav rad u Gimnaziji preuredi. Zato je Narodna skupština Republike Srbije donela 20. 05. 1992. godine novi *Zakon o srednjoj školi*. Ovim *Zakonom* je na jedinstven način u Republici regulisano sticanje srednjeg obrazovanja i vaspitanja i ustanovljene su tri vrste srednjih škola: Gimnazija, stručna škola i umetnička škola. U četvorogodišnjoj Gimnaziji se stiče samo opšte obrazovanje kao priprema za dalje obrazovanje, sa definisanim opštim ciljevima i njihovom konkretizacijom kroz različite zadatke određenim novim nastavnim planom i programom.

Zaključak

Ideja o stvaranju Prizrenske gimnazije potekla je iz potrebe naroda ovoga kraja da u vremenu obnove kulturno-prosvetne delatnosti formira sopstvenu inteligenciju, stoga nije ni čudo što je ta ideja bila preokupacija ljudi, tadašnjih istaknutih građana, koji su duboko shvatili značaj jedne ovakve ustanove i bili istrajni do njenog osnivanja. Ostvareni rezultati za sto godina postojanja su veliki, jer se ova škola afirmisala kako u svojoj sredini, tako i šire, dokle god su doprli njeni bivši učenici, kao i mnogobrojni nastavnički kadar koji je svoju profesionalnu karijeru nastavljao, usavršavao i u drugim

institucijama, kako u zemlji, tako i u svetu. Mnoge generacije su izašle iz Prizrenske gimnazije i dale veliki doprinos na polju umetnosti, nauke, sporta, postavši cenjeni stručnjaci, doktori nauka, predavači na fakultetima, borci za bolji i srećniji život. Poslednjih četrnaest godina ova škola, silom prilika, širom otvara svoja vrata samo za one učenike i nastavnike (Albanci, Turci, Bošnjaci), koji su imali tu sreću da ostanu i žive u Prizrenu nakon velikog egzodusa srpskog naroda juna 1999. godine. Dakle, najnoviji period života škole obeležen je nastojanjima da se onemogućući povratak potomaka onih koji su dali ogroman doprinos u realizaciji tadašnjih naprednih ideja, od kojih se svaka-ko jedna odnosila na bezuslovno formiranje Gimnazije, početkom druge dekade 20. veka. Danas, kada je obrazovanje dobilo još jednu dimenziju – evropsku dimenziju, čija se uloga ogleda u pružanju pomoći mladim ljudima da prihvate evropski identitet, a da se pri tome ne liše svetske pripadnosti, ni nacionalnih, regionalnih i lokalnih korena, s pravom se možemo zapitati ko oduzima to pravo i u čije ime lišava mnoge sadašnje i buduće generacije prizrenskih učenika da nastave svoje školovanje tamo gde su i rođeni.

Literatura

1. Arhiv Jugoslavije, Ministarstvo prosvete, fond 66, *Izveštaj o udžbenicima koji se koriste u Prizrenskoj gimnaziji*, fascikla 851. Beograd.
2. Bovan, V. (1997). *Petar Kostić*. Priština: Jedinstvo.
3. Bojčević, N. M. (2005). *Dvadesetpetogodišnjica Prizrenske gimnazije*. Priština: NUB »Ivo Andrić«.
4. Vidosavljević, M. (2012). *Prizren – Prve godine slobode (1912–1915)*, *Peščanik*, br. 10.
5. *Državni kalendar Srba, Hrvata i Slovenaca za godinu 1921. godinu*. Beograd, 1922.
6. Kostić, P. (1934). *Prosvetno-kulturni život pravoslavnih Srba u Prizrenu s kraja XIX veka i početkom XX veka*. Skoplje.
7. Nikolić S. S. (1998). *Prizren od srednjeg veka do savremenog doba urbanističko-arhitektonski razvoj*. Prizren: Prizrenski okrug i Jedinstvo.
8. Stanković, V. (2001). *Srpske škole u Prizrenu (1810–1950)*. Leposavić: Institut za srpsku kulturu; Prizren–Leposavić: Učiteljski fakultet.
9. Tomić, J. (1999). *Rat na Kosovu i Staroj Srbiji 1912. godine, fototipsko izdanje*. Novi Sad.
10. Čemerikić, M. (2003). *Prizren i okolina 1119–2004*. Beograd: Prvo slovo.

HUNDRED YEARS SINCE THE ESTABLISHMENT OF HIGH SCHOOL IN PRIZREN

Summary: Education, regardless of how it was structured in different cultures, yet left an indelible mark on the later life of each of us. How will a society relate to scientific, artistic and cultural achievements and values, certainly depends on the knowledge, beliefs, and worldviews that acquires continuous learning process. Since the imperial city of Prizren for centuries been the source of national-cultural and educational activities, establish a grammar school education as a pedagogical way back in 1913. he was just another proof of that. Although at the beginning the main objective of establishing the Prizren high school, first and foremost, more educational than national education, its role and importance was fruitful in every respect. What was its development path, which reflects the contribution of its many years of work and under what conditions, today's high school ant, the topic of this paper, which it wishes to mark the anniversary and this, for all of us and how important institution.

Key words: *Gymnasium Prizren, anniversaries, education, teacher.*

СТО ЛЕТ СО ДНЯ ОСНОВАНИЯ ГИМНАЗИИ В Г. ПРИЗРЕНЕ

Резюме: Независимо от того как оно структурировано в разных культурах, образование всегда оставляет неизгладимый след в дальнейшей жизни каждого из нас. Как общество будет относиться к научным, культурным и художественным достижениям и ценностям, конечно зависит от знаний, убеждений и мировоззрения, которые приобретаются в течение непрерывного образовательного процесса. Доказательство того, что имперский город Призрен, на протяжении веков был источником национально-культурных и образовательных мероприятий, представляет, между прочим, учреждение Гимназии, как педагогического училища еще в 1913-ом году. Несмотря на то, что в самом начале, главная цель формирования Призренской гимназии была, прежде всего, больше воспитательно-национальной, чем образовательной, роль Гимназии и ее значение были плодотворны во всех отношениях. Темой настоящей работы является путь развития, вклад многолетней работы, нынешние условия работы Гимназии. Мы также стремимся отметить годовщину этого, для всех нас, очень важного учреждения.

Ключевые слова: Призренская гимназия, юбилей, образование, учителя.